

átvezető K–Ny irányú gyalogút szélétől indulva észak felé, azaz a Koplaló irányába. A kutatóárok hossza 9 m, szélessége 1,3 m. Szemben, azaz a Koplaló hegy déli lábánál már homokos lösz a talaj, kutatóárkunk északi végétől dél felé 2 m hosszán húzódik, majd vegyes, átmeneti a talaj, és átmege kemény nyirokba. A kutatóárok déli végében megtaláltuk az egykori árok alját. Itt 60 cm-t mélyítettünk, s kirajzolódott a sárga kötött talajban a barna kitöltésű árok, melynek alján sok kavics volt. Az egykori árok tehát 210 cm mélységben 120 cm szélesen látható, majd széles ívben szűkül, 60 cm barna kitöltés mélyed a sárga nyirokba.

Szeptember 18-án az ásatást megtekintette Paszternák István, Sárközy Sebestyén (KÖH Miskolci Regionális Iroda) és Nováki Gyula.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA

199. Ják, Bencés apátság

(Vas megye) Á, Kk, Kú

2003. július 14. és szeptember 5. között folytattuk a feltárást a volt apátsági templom déli oldala előtt. Az ásatás célja továbbra is az elpusztult bencés monostor falainak megkeresése, valamint a templom körüli temető sírjainak feltárása volt.

A templom déli kapujának vonalába eső D11 szelvény keleti felében dolgoztunk, ahol a bencés monostorudvart kutattuk, így módon itt falat nem találtunk. A D11 szelvényben a kora Árpád-kori (10. század vége–12. század) temető 11 sírját tártuk fel.

Ettől délre a C11 szelvénynek ugyancsak a keleti felében tudtunk dolgozni. A szelvény keleti metszetsfalában előkerült a kerengő nyugati falának részlete. Agyagba rakott téglafal, melynek közepét a tanúfal takarja, keleti részét a C12 szelvényben találtuk meg. A C11 szelvény feltárt részén 13 kora Árpád-kori sírt találtunk.

A C12 szelvény nyugati metszetsfalánál feltártuk a kerengő agyagba rakott téglafalát. A déli metszetsfalnál ehhez kapcsolódóan 90 cm széles, agyagba rakott csatári kőből és nagyméretű római téglából valamint kisebb téglából készült K–Ny-i irányú, egy sorból álló „válaszfal” került elő. Furcsa a fal helyzete, mert a kerengőfolyosóban van, azt rekeszti ketté. Ráépült a kora Árpád-kori 865. sz. sírra. A fal keleti részét egy 16. századi kerámiákkal kelezett beásással kibontották. A fal északi oldala mellett 24 cm széles, kelet felé lejtő árok húzódik, ennek betöltéséből 14. századi cserépedény-töredékek kerültek elő. A fal környékéről 15. századi házi-kerámia, kályhaszem és gótikus téglaborda töredéke került elő. Ennek alapján feltételezhetjük, hogy ez a válaszfal is a 15. században épült. A fal építőanyaga (csatári kő) is némileg eltér a főként téglából készült 13. századi monostorfalaktól.

A C13 szelvényben a keleti monostorszárny nyugati falát csak néhány csatári kő jelezte, mert a falat kiszédték. A szelvény déli fala mellett római téglából és csatári kőből álló elbontott fal törmeléke látszott, az om-

ladékból 14–15. századi bécsi import grafitos edénytöredékek, 15. századi kályhaszemek, 15–16. századi házi-kerámia töredékei kerültek elő.

A B13 szelvény nyugati metszetsfala mellett megmaradt a keleti monostorszárny nyugati falának több részlete, agyagba rakott téglafala. A szelvény ÉK-i és K-i részén nagyméretű pusztulási réteget találtunk, égésnyomokkal, hamuval. Rengeteg téglá és átégett kő került elő belőle, és római tegula, valamint nagy mennyiségű 15–16. századi kerámia és főleg kályhacsempe. A pusztulási réteg a szelvény közepe felé mélyült, és gödör formájú volt. Változatlanul igen sok az 1500 körüli kerámiaedény töredéke, kályhacsempe került elő belőle, többek között egy plasztikus darab: egy pelikán, amint vérevel fiókáit eteti. A gödör aljában egy szép román kori állat(oroszlán)fej-töredéket találtunk csigás-fürtös frizurával, valamint egy másik kőtöredéket és ablakkeret-töredékeket. Ez a nagy pusztulási réteg az 1532-es kőszegi ostromot követő török támadás maradványa. Ebbe a pusztulási rétegbe 17–18. században sírokat ástak.

A B11, A11 és a B12 szelvényekben egy négyszögű építmény alapjait találtuk. Téglából épült, középkori jellegű falazásmóddal: a fal két szélén ép téglák vannak, középen apró, tört téglából áll a falmag. A habarcs sárgásbarna, kavicsos, kemény, egyenletesen meszes. A B11 szelvényben viszonylag épségben megmaradt az építmény nyugati fala, csak középen van a külső széle kiomolva. A belsőben – a nyugati falnál – boltozatnak tűnő téglatömb van, amelyről kiderült a tisztítás után, hogy ez a nyugati fal leomlott tömbje. Az északnyugati falsaroknál jól látszott, hogy ez a négyszögű kapuépítmény ráépült a déli kolostorszárny északi falára, tehát a 13. századi falnál később készült. Az északi falat kiszédték, ezért itt a 13. századi monostorfal látszik jól. Az építmény keleti falát a B12 szelvényben tártuk fel. Ez hiányosan maradt meg, viszont az északkeleti falsarok ép. Az A11 szelvényben a déli fal fele és a délnyugati belső falsarok épségben került elő. A kapuépítményt pontalapozással készítették, vagyis a sarkokat mélyen lealapozták és a falközepet teherhárító ívvel kötötték össze. Ezt a kapuépítményt a 17. századi Folnay-kapu készítésekor bontották le, tehát azt megelőzően, talán az 1532-es török támadás után építették.

A 2003. évi ásatás során 79 sírt tártunk fel, és ezzel a feltárt sírok száma összesen 931-re emelkedett.

A sírok közül 32-t a kora Árpád-korba (11–12. század) keltezhetünk a tájolás (K–Ny-i irányú, arccal kelet felé), a sír mélysége (altalajon feküdtek), a sír helyzete (ráépült az 13. századi monostorfal) és a sírokban talált leletek alapján. Ebben az évben csak a 909. sírban fekvő női csontváz mellett találtunk S-végű hajkarikát. Érdekes volt a 921. sír, amelyet a mellette eltemetett 922. sír betemetésekor kiraboltak. A benne fekvő férficsontvázat medencétől felfelé szédülták, a vele eltemetett tárgyakat elrabolták. A korai sírokban nyugvók nemek szerinti megoszlása: 10 nő, 16 férfi, 1 gyerek. Öt eset-

ben olyan kevés a csontmaradvány, hogy az eltemetett nemét nem tudtuk megállapítani.

Figyelemre méltó e korai sírcsoport előkerülési helye. A legtöbbet (23-at) a D11 és a C11 szelvényekben találtunk, vagyis a középkori monostorudvaron. A déli részen, az A9–A10 szelvényben 2 sír köthető ide, a C12 szelvényben ugyancsak 2, a C13-ban 2, a tőle délre lévő B13-ban 3 sírt keltezhetünk e korszakba. Az ettől keletre fekvő szelvényekben már nem találtunk kora Árpád-kori sírokat. Ily módon feltételezhetjük, hogy a kora Árpád-kori temetőnek nagyjából a mai sekrestye déli falának középtengelyében volt a keleti széle.

A 79 feltárt sírból 47 a késői korszakba, a 17–18. századba keltezhető. A 880. sz. gyermeksírt a félig rátemetett, és a 17. századba tehető 879. sz., ugyancsak gyermek sír miatt kelteztük a 16. századba, ez azonban utólag meggondolva nem lehetséges, mert az 1532-es török támadás után a monostor még lakott volt, és teljesen lehetetlen volt, hogy annak területén világiak temetkezzenek. Tehát a 880. sírt is 17. századnak vehetjük. Ebben az esetben – finomabb kormeghatározással – a következő időrendi csoportokba oszthatjuk a sírokat: 17. századi 13, 17–18. századi 15, 18. századi 11 sír. Nyolc csekély sírmaradványnak nem lehetett meghatározni a korát.

A 17–18. századi sírok nemek szerinti megoszlása a következő: 14 nő, 6 férfi és 24 gyerek. Három sírmaradvány neme nem határozható meg. Feltűnően nagy a gyermeksírok száma ebben a korszakban, és ezek a 2003. évi ásatási terület keleti szelvényeiben (C14 és B14) sűrűsödnek. Feltételezhető, hogy a 17–18. századi temető keleti széle is e tájékon volt. Három férfisírban, 2 női sírban találtunk medált, 2 női sírban ereklyetartót, 1 női sírban feszületet. Nyolc sírban megmaradt a csizmapatkó.

VALTER ILONA – P. HAJMÁSI ERIKA

200. Ják, K-i (Széchenyi) lakópark

(Vas megye) U, LT, Kő

2003. június 12-én helyszíni szemlét tartottunk a Balogunyom–Ják közút É-i oldalán lévő lelőhelyen, ahol lakópark kivitelezése zajlott. A közműárkok és útépités szemléje során leleteket nem találtunk.

A kiszálláson azonban kiderült, hogy a lakópark területén megtörtént az „A” jelű út tükrének kialakítása (lehumuszolás) illetve nagyrészt a csapadékvíz-elvezető árkok kivitelezése is. (Az út kivitelezésével kapcsolatosan semmilyen értesítést nem kaptunk.) A közúttól az „A” jelű út Ny-i kanyarulatának térségéig a felszínen edény- és paticstörödékeket (ős- és középkoriak) találtunk.

Június 18–20. között végeztem leletmentést a Sorok-patak É-i oldalán található kivitelezés alatt álló lakótelepen. Cél: kideríteni a lelőhely fekvését, kiterjedését, irányát és korát.

A Sorok-patak É-i teraszán nagyméretű, amorf fekete (beiszapolt?) elszíneződések vannak. Ezeket a

lakótelep „A” jelű útja tükrének elkészítése közben tárták fel. Ezek felszínén edénytörödékek voltak, de az objektumok ezen a felszínen nem rajzolódottak ki – egy kivételével (2. sz. objektum). Ez az objektum – magasabb térszínen, a Soroktól távolabb – a Lengyel II. időszak szemetesgödrének bizonyult. Ugyanezen az amorf folton még két kutatóárkot húztunk, amelyekkel átvágtuk az úttükröt. A 1. kutatóárból (a folt Soroktól legtávolabbi és legmagasabb részén) LT kerámia volt a betöltésben. Alacsonyabb magasságban, de a 2. objektumtól kb. 5 m-re É-ra a 3. kutatóárok betöltéséből csak Lengyel II. edénytörödékek (köztük kanál), patics, állatcsont került elő nagy mennyiségben. A Sorokhoz közelebbi amorf öntésfoltot húztuk 2. és 4. kutatóárkunkat. Betöltésükben őskori és LT kerámiatörödékek kerültek elő. A 2. árokban egy korábbi periódus – Lengyel II., vagy korábbi? – oszlophely elszíneződése jelentkezett.

Összegezve: a késő neolitikus és LT (ezideig ismeretlen!) telepjelenségek csak a Soroktól kb. 160 m-es távolságig jelentkeztek, annál magasabban nem, tehát a lakótelep legnagyobb része ezeket nem érinti és magasabban, a domb platóján van. A telepjelenségek az „A” jelű úttól K felé húzódnak.

Munkatársak: Bek Tamás, Szilasi Attila Botond, Vámos Gábor régésztechnikusok.

ILON GÁBOR

201. Jászapáti, Király-tanya

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Sza

Jászapátitól délre, a település határától kb. 500 m-re, a Jászladányba vezető műút keleti oldalán, a Király-tanyánál vízvezetékárok ásásakor 2003 májusában szarmata kemence maradványaira bukkantak. A leleteket a tulajdonosok Törőcsik István régésznek jelentették, aki azután a szolnoki múzeumba továbbította a hírt. A terepszemlén kiderült, hogy egy nagy kiterjedésű szarmata telep egyik objektumát bolygatták meg. A gödör alján mutatkozó kemencét feltártuk.

Munkatársak: Törőcsik István, Tárnoki Judit.

CSÁNYI MARIETTA

202. Kajárpéc határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ő, Kő, Kú

2003. október 18-án, a községfejlesztési tervekhez szükséges hatástanulmány készítése során helyszíni szemlét tartottunk Kajárpéc községben. A szemle célja három, Adattárunkban térképen nem, vagy pontatlanul jelölt lelőhely azonosítása és pontosítása volt.

A Belterület, Rákóczi utca, É-i vége elnevezésű lelőhely tovább folytatódik a domboldalon, egészen a Savanyítóig. Elsősorban a dűlőút K-i oldalán láttunk településnyomokat jelző őskori, középkori és – É felé gyérülő mértékben – újkori edénytörödékeket, a dűlőúttól mintegy 200 m széles sávban. A dűlőúttól Ny-ra, a mélyebben fekvő területek felé a leletek ritkultak, majd